

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมและการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปวิตรา ธนาวุฒิ, สุรเดช สำราญจิตต์

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อโรคไข้เลือดออก ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากร การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กับพฤติกรรม การปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่าง 154 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ เจตคติต่อโรคไข้เลือดออก ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากร การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และพฤติกรรม การปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.874, 0.882, 0.929 และ 0.952 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน กำหนดระดับนัยสำคัญ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 61-70 ปี ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมต้น รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ปฏิบัติงานเป็น อสม. 20 ปีขึ้นไป เคยได้รับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก 143 คน ส่วนใหญ่ได้รับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก 1-2 ครั้ง เจตคติต่อโรคไข้เลือดออก ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากรอยู่ระดับสูง การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และพฤติกรรม การปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับสูง เจตคติต่อโรคไข้เลือดออกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกระดับสูง ($r=0.533$, $p<0.05$) ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกระดับสูง ($r=0.612$, $p<0.05$) และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกระดับสูง ($r=0.652$, $p<0.05$)

คำสำคัญ: โรคไข้เลือดออก; ปัจจัยส่วนบุคคล; ปัจจัยนำ; ปัจจัยเอื้อ; ปัจจัยเสริม; พฤติกรรม การปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก; อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

วันรับ: 19 ก.ค. 2567

วันแก้ไข: 25 ส.ค. 2567

วันตอบรับ: 27 ส.ค. 2567

บทนำ

โรคไข้เลือดออก คือโรคที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue virus) โดยมียุงลายเป็นพาหะนำโรคสู่คน ผ่านการกัดของยุงลายที่เคยกัดคนที่ติดเชื้อไวรัสเดงกี 1 ใน 4 สายพันธุ์ (DENV-1 - DENV-4) ที่ทำให้เป็นโรคไข้เลือดออก ซึ่งเป็นปัญหาสาธารณสุขของ ประเทศไทย เป็นสาเหตุของการป่วยและเสียชีวิตที่สำคัญ โดยมีพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคอยู่ในเขตเมือง หรือพื้นที่ชุมชนที่มีประชากรหนาแน่น และมีการกระจายสู่พื้นที่ชนบท เนื่องจากการคมนาคมที่สะดวก และรวดเร็ว การอพยพย้ายถิ่นของประชากร สาเหตุเกิดจากเชื้อไวรัสเดงกีและยุงลายบ้านเป็นพาหะนำโรค พบผู้ป่วยได้ตลอดทั้งปี แต่พบมากที่สุดในทุกฤดูฝน⁽¹⁾

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกในประเทศไทย ตั้งแต่ในวันที่ 1 มกราคมถึง 28 มิถุนายน พ.ศ. 2566 พบผู้ป่วยไข้เลือดออกสะสม 27,377 ราย สูงกว่าปีที่ผ่านมาในช่วงเวลาเดียวกันเกือบ 3 เท่า และมีรายงานผู้เสียชีวิตเข้าระบบการเฝ้าระวังเหตุการณ์ 33 ราย ตั้งแต่เดือนมิถุนายนพบผู้ป่วยสัปดาห์ละ 1,500 ถึง 2,400 ราย เสียชีวิตสัปดาห์ละ 1 ถึง 3 ราย ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 5 ถึง 14 ปี รองลงมาคือกลุ่มอายุ 15 ถึง 24 ปี พบอัตราป่วยสูงสุดในภาคใต้ กรุงเทพฯ และภาคกลาง ตามลำดับ⁽²⁾

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง 5 ปีย้อนหลัง ปี พ.ศ. 2562 พบผู้ป่วยยืนยันไข้เลือดออกจำนวน 115 ราย เสียชีวิต 1 ราย ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 42 ราย ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 0 ราย ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 4 ราย และปี พ.ศ. 2566 จำนวน 83 ราย จะพบว่าอัตราจำนวนผู้ป่วยมีการเพิ่มขึ้นลดลงไม่แน่นอนปี พ.ศ. 2566 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2565 ถึง 19.75 เท่า

จากสถานการณ์ข้างต้นจะพบว่าโรคไข้เลือดออกยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่สามารถจัดการได้โดยเด็ดขาด อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ การเจ็บป่วยทางด้านร่างกาย และการสูญเสียของชีวิต ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชใช้งบประมาณในการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกไม่ต่ำกว่า 600,000 บาทต่อปี ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้างพนักงานฉีดพ่นยุงหรือการจัดทำโครงการเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก แต่จำนวน

ผู้ป่วยยืนยันโรคไข้เลือดออกก็ไม่ได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งปี พ.ศ. 2562 พบผู้ป่วยยืนยันไข้เลือดออกเสียชีวิต 1 รายและข้อมูลล่าสุดเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2567 พบผู้ป่วยยืนยันไข้เลือดออกเสียชีวิตอีก 1 ราย ซึ่งเป็น 1 ใน 5 รายของจังหวัดนครศรีธรรมราช แม้ในปัจจุบันเริ่มมีการใช้วัคซีนป้องกันโรคไข้เลือดออกขึ้นแล้ว แต่วัคซีนดังกล่าวมีราคาค่อนข้างสูง และประชาชนยังกังวลในเรื่องของประสิทธิภาพของวัคซีน จึงมาเน้นในระยะป้องกัน เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมปฏิบัติ โดยเฉพาะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นบุคลากรส่วนหนึ่งในภาคประชาชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญโดยตรงในการป้องกันและควบคุมโรคประจำถิ่น ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละชุมชนและได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย การสื่อสารข่าวสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผนและประสานกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุข ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่างๆ โดยการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก อสม. มีบทบาททั้งในการร่วมลงพื้นที่สำรวจและกำจัดลูกน้ำยุงลาย การเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการอบรมจากเจ้าหน้าที่ผู้ชุมชน การกระจายข่าวสารเหตุการณ์โรคไข้เลือดออกในชุมชน เพราะ อสม. เป็นบุคลากรที่สามารถเข้าถึงชุมชนได้มากที่สุด ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงเห็นได้ว่า อสม. มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานปฏิบัติป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก แต่การปฏิบัติงานของ อสม. แต่ละคนมีความแตกต่างกัน บางคนก็สามารถปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จได้ สามารถลงพื้นที่เข้าใจการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก สามารถประชาสัมพันธ์กับคนในชุมชน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ได้ แต่บางคนก็ไม่สามารถปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จได้ ไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของตนเองในการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ดังนั้นผู้วิจัยนี้จึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งได้แนวทางแก้ไขปัญหามาป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกต่อไป

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 254 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณตามสูตรของ Krejcie & Morgan⁽³⁾ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 154 คน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เทคนิคแบบสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วนสุ่มตัวอย่าง 154 คน จากทั้งหมด 254 คน จาก 22 ชุมชน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างให้เป็นสัดส่วนของแต่ละชุมชน จากนั้นทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชุมชนให้ครบตามจำนวน โดยใช้สูตร ดังนี้

จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มชั้น = (จำนวนตัวอย่างทั้งหมด × จำนวน อสม. ในแต่ละกลุ่มชั้น) / (จำนวน อสม. ทั้งหมด)

แนวคิดที่ใช้ในการกำหนดตัวแปร: PRECEDE-PROCEED Model⁽⁴⁾

เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสนใจและถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายมากขึ้นในศาสตร์สาขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในต่างประเทศหรือในประเทศไทย แนวคิด PRECEDE-PROCEED Model มีพื้นฐานที่ว่าสุขภาพและพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีสุขภาพไม่ดีเกิดขึ้นเนื่องจากหลายสาเหตุ ดังนั้นสิ่งที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและเปลี่ยนแปลงสังคม จำเป็นต้องใช้หลายๆ วิธีการจากการบูรณาการผสมผสานของศาสตร์ต่างๆ

PRECEDE model เป็นทฤษฎีด้านพฤติกรรม พัฒนาโดย Green ในปี ค.ศ. 1968-1974⁽⁵⁾ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาใช้ในการประเมินผลโครงการสร้างงานสุขภาพต่างๆ จอห์น ฮอฟกินส์ ได้พัฒนา PRECEDE สำหรับนำมาใช้

ในการวินิจฉัยและประเมินผลโครงการสุขภาพและโครงการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งแนวคิดนี้ได้ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยทำหนังสือขอเก็บรวบรวมข้อมูลถึงต้นสังกัด งานสาธารณสุขมูลฐาน เทศบาลเมืองทุ่งสง เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างพร้อมทั้งอธิบายขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ อสม. เข้าใจทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สิทธิในการตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ โดยยึดหลักการพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยตรงกัน แจกหนังสือขอความยินยอมและแบบสอบถามให้แก่ อสม. เป็นรายบุคคล โดยให้ตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง มีอิสระในการตอบแบบสอบถามโดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงระยะเวลาเดือนเมษายน พ.ศ. 2567

คุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้แบบสอบถามปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาการเป็น อสม. การได้รับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และจำนวนครั้งที่ได้รับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามด้านเจตคติต่อโรคไข้เลือดออก จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามด้านความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากร จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามด้านการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามด้านพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก จำนวน 25 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีคำตอบให้เลือกตอบ 5 ระดับ มีระดับการวัดเป็นช่วงสเกล (interval scale)

การแปลผลคะแนนระดับเจตคติต่อโรคไข้เลือดออกของ อสม. แปลผลโดยการจัดเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ ซึ่งได้จากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยเพื่อแปลผลและอธิบายตัวแปร ใช้เกณฑ์ของ Best⁽⁶⁾

เกณฑ์การให้คะแนน	ระดับคะแนน
ระดับสูง	3.67 – 5.00
ระดับปานกลาง	2.34 – 3.66
ระดับต่ำ	1.00 – 2.33

ความเที่ยงตรงของข้อมูล การหาความตรงตามเนื้อหา ผู้วิจัยนำแบบสอบถามตรวจหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คัดเลือกแบบสอบถามที่มีค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (index of item objective congruence; IOC) ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไป

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ นำเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง ไปตรวจสอบหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยหาค่า Cronbach's alpha coefficient แต่ละด้านได้แก่ เจตคติต่อโรคไข้เลือดออก ความพอเพียงของทรัพยากร และการมีทักษะการใช้ทรัพยากร การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และพฤติกรรมกาปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก มีค่าความเชื่อมั่น 0.874, 0.882, 0.929 และ 0.952 ตามลำดับ

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดมาตรฐานการวิจัยโดยคำนึงถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณนักวิจัย จึงมีการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง โดยคณะกรรมการพิจารณาการวิจัยของวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา พิจารณางานวิจัยและด้านจริยธรรม ได้รับการพิจารณาเอกสารรับรอง รหัสจริยธรรมการวิจัย SCPHYLIRB-2567/098 ลงวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2567

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมกาปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean; M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard

deviation; SD) ค่าสูงสุด (maximum; Max) และค่าต่ำสุด (minimum; Min)

2. สถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับพฤติกรรมกาปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์โดยวิเคราะห์ด้วยสถิติ Pearson's correlation coefficient กำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาการเป็น อสม. การได้รับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และจำนวนครั้งที่ได้รับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก นำเสนอโดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 154 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 94.81) อายุ 61-70 ปี (ร้อยละ 31.17) ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมต้น (ร้อยละ 39.61) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท (ร้อยละ 74.03) ปฏิบัติงานเป็น อสม. 20 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 38.96) กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 92.86 เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และได้รับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก 1-2 ครั้ง (ร้อยละ 62.34) ดังตารางที่ 1

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับเจตคติ ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากร การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และพฤติกรรมกาปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. โดยใช้การแจกแจงค่าเฉลี่ย (mean; M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation; SD)

2.1 เจตคติต่อการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับสูง (M=4.45, SD=0.436) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือการกำจัดลูกน้ำยุงลายเป็นเรื่องของทุกคนในชุมชนและทุกครัวเรือนควรมีส่วนร่วมในการกำจัดลูกน้ำยุงลายในบ้าน (M=4.75, SD=0.555) และรอบบ้านของตนเองป้องกัน

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง อสม. เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล (n=154)

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	8	5.19
หญิง	146	94.81
อายุ (ปี)		
น้อยกว่า 41	6	3.90
41 - 50	14	9.09
51 - 60	45	29.22
61 - 70	48	31.17
มากกว่า 70	41	26.62
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมต้น	61	39.61
มัธยมต้น	37	24.03
มัธยมปลาย	29	18.83
ปวช./ปวส.	16	10.39
ปริญญาตรี	11	7.14
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
ต่ำกว่า 5,000	114	74.03
ตั้งแต่ 5,001 - 10,000	21	13.64
ตั้งแต่ 10,001 - 15,000	10	6.49
ตั้งแต่ 15,001 - 20,000	5	3.25
มากกว่า 20,000	4	2.60
ระยะเวลาการเป็น อสม. (ปี)		
น้อยกว่า 5	32	20.78
5 - 10	23	14.94
11 - 15	13	8.44
16 - 20	26	16.88
20 ขึ้นไป	60	38.96
การเข้ารับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก		
เคย	143	92.86
ไม่เคย	11	7.14
จำนวนครั้งที่ได้รับอบรมเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก (ครั้ง)		
ไม่เคยได้รับการอบรม	11	7.14
1 - 2	96	62.34
มากกว่า 2	47	30.52

ใช้เลือดออกได้ดีที่สุด (M=4.75, SD=0.540) รองลงมาคือ การกำจัดลูกน้ำยุงลายสามารถทำได้ตลอดไม่จำเป็นต้องเป็นช่วงพบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเท่านั้น (M=4.71, SD=0.591) และการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย สามารถลดการเกิดโรคไข้เลือดออกได้ (M=4.71, SD=0.571) ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ การใช้ของร่วมกับผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก เช่น ช้อนกลาง แก้วน้ำ หลอดดูดน้ำ จะไม่ทำให้ติดเชื้อโรคไข้เลือดออกได้ (M=3.52, SD=1.461)

2.2 ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากรของ อสม. อยู่ในระดับสูง (M=4.15, SD=0.646) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คือสามารถแนะนำวิธีการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกให้กับชาวบ้านด้วยการใส่ทรายกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย (M=4.50, SD=0.743) รองลงมา คือ ใช้ไฟฉายส่องบริเวณขอบภาชนะเก็บน้ำเพื่อสำรวจหาลูกน้ำยุงลาย (M=4.47, SD=0.840) ส่วนข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ บ้านของ อสม. และในละแวกบ้านที่รับผิดชอบมีมุ้งลวดหรือกางมุ้งเป็นประจำ (M=3.73, SD=1.060)

2.3 การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของอสม. อยู่ในระดับสูง (M=4.55, SD=0.596) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ได้ทราบบทบาทของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (M=4.63, SD=0.626) รองลงมา คือ ได้รับคำแนะนำวิธีการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ในรอบปีที่ผ่านมา (M=4.61, SD=0.640) ส่วนข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ได้รับคำแนะนำวิธีลดยุงลายตัวเต็มวัยจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในรอบปีที่ผ่านมา (M=4.43, SD=0.740)

2.4 พฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. อยู่ในระดับสูง (M=4.48, SD=0.515) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คือ แจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบทันทีเมื่อพบผู้ป่วยไข้เลือดออกในชุมชน (M=4.69, SD=0.611) รองลงมา คือ สำรวจบริเวณบ้านและละแวกบ้านที่รับผิดชอบเพื่อทำลายลูกน้ำทุกๆ 7 วัน (M=4.65, SD=0.662) ส่วนข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเสนอเพื่อขอรับงบประมาณจากเทศบาล (M=3.89, SD=1.186)

3. ผลวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความสัมพันธ์ระหว่าง เจตคติ ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากร การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กับ พฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. โดยใช้สถิติวิเคราะห์ Pearson's correlation coefficient ดังตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างเจตคติ ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากร และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กับ พฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง เจตคติ ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากร และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัจจัย	พฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
ปัจจัยนำ: เจตคติต่อโรคไข้เลือดออก	0.533*	<0.001	สูง
ปัจจัยเอื้อ: ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะการใช้ทรัพยากร	0.612*	<0.001	สูง
ปัจจัยเสริม: การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	0.652*	<0.001	สูง

*นัยสำคัญทางสถิติ p<0.05

ธรรมราช โดยใช้ค่า Pearson's correlation coefficient พบว่า เจตคติต่อโรคไข้เลือดออกมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.533$, $p<0.05$) ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะ การใช้ทรัพยากรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.612$, $p<0.05$) และการ ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรค- ไข้เลือดออกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.652$, $p<0.05$)

วิจารณ์

ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับสูง จากการ ทบทวนเอกสารงานวิจัย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัย ของปรีชา สุวรรณทอง และคณะ⁽⁷⁾ เรื่อง ปัจจัยที่มีความ สัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของอาสาสมัครประจำหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัด ชลบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันและ ควบคุมโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับสูง

ปัจจัยนำมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. เทศบาล เมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยนำมีความ สัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุม โรคไข้เลือดออกของ อสม. เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัด นครศรีธรรมราช ระดับสูง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของปฐวี ปวกพรหมา และคณะ⁽⁸⁾ เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรร มการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในเขตตำบล บางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ปัจจัยเอื้อมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. พบว่าปัจจัยเอื้อ

มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและ ควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. ระดับสูง มีระดับนัยสำคัญ ทางสถิติและมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธนันญา เล็งคู่ย⁽⁹⁾ เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการ ป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลท่าช้าง อำเภอ บางกล้า จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยเอื้อด้านความเพียงพอ ของทรัพยากร (ร้อยละ 95) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรร มการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. พบว่า ปัจจัย เสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและ ควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. ระดับสูง มีระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล สิริปยานนท์⁽¹⁰⁾ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข- ประจำหมู่บ้านอำเภอชรบารมี จังหวัดพิจิตรพบว่าปัจจัยเสริม ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนและการได้รับแรงจูงใจ มีผลต่อ พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม.

จากการศึกษาจะพบว่าทั้งปัจจัยนำปัจจัยเอื้อและปัจจัย- เสริมมีความสัมพันธ์ระดับสูงกับพฤติกรรมการป้องกันและ ควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. แต่จำนวนผู้ป่วยยังคงเพิ่ม ขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจากการสอบถามและลงพื้นที่ พบว่า เมื่อ อสม. ลงพื้นที่จะเน้นให้ลูกบ้านปฏิบัติการป้องกันและควบคุมโรค- ไข้เลือดออกด้วยตนเอง แต่ลูกบ้านมักจะละเลยในจุดนี้ไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการศึกษาพบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของ อสม. เทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ เจตคติต่อการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรค- ไข้เลือดออก ความพอเพียงของทรัพยากรและการมีทักษะ การใช้ทรัพยากร และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่- สาธารณสุข ดังนั้นในการพัฒนาพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของ อสม. จึงควรให้ ความสำคัญในการควบคุมทุกปัจจัยดังกล่าว และศึกษา ปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติมที่อาจทำให้การป้องกันและควบคุม โรคไข้เลือดออกไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรเน้นย้ำเรื่อง การฉีดวัคซีน ป้องกันโรคไข้เลือดออกสามารถป้องกันการติดเชื้อโรค-

ใช้เลือดออกได้ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าข้อมูลดังกล่าว มีเจตคติอยู่ในระดับปานกลาง

3. หน่วยงานในพื้นที่เทศบาลเมืองทุ่งสงควรนำข้อมูลที่ ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหา ในระดับพื้นฐาน พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลที่ไปยังโรงพยาบาลเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาโรคไข้เลือดออก ร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. ควรนำเสนอข้อมูลที่ ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปยัง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ตระหนักและ กำหนดงบประมาณในการแก้ไขปัญหาโรคไข้เลือดออก ในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตรสาธารณสุข- ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารสาธารณสุข คณะ- สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ได้ให้ความรู้ คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ให้ข้อชี้แนะที่เป็นประโยชน์ ทำให้งานวิจัยมีความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหา ทางวิชาการยิ่งขึ้น ขอขอบคุณอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบรวมทั้งให้คำแนะนำ แก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ และกลุ่มตัวอย่าง ทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือและเสียสละเวลาเข้าร่วมในการ ศึกษาวิจัยจนทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. ไข้เลือดออก. นนทบุรี: คูรุสภา; 2556.
2. กรมควบคุมโรค. สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกในประเทศไทย [อินเทอร์เน็ต]. 2566 [สืบค้นเมื่อ 11 ก.พ. 2567]. แหล่งข้อมูล: <https://ddc.moph.go.th/brc/news.php?news.php?news=35376&deptcode=brc>
3. Krejcie RV, Morgan DW. Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement* 1970;30(3):607-10.
4. Green L, Kreuter M. *Health program planning: an educational and ecological approach*. 4th ed. New York: McGraw-Hill; 2005.
5. Green LW. Toward cost-benefit evaluations of health education: some concepts, methods, and examples. *Health Education Monographs* 1974;2(Suppl 2):34-64.
6. Bes JW. *Research in education*. 3rd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall; 1977.
7. ปรีชา สุวรรณทอง, วณิช อินทรสร, วาริศา บุญเกิด. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของอาสาสมัครประจำหมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิจัย และพัฒนาระบบสุขภาพ* 2563;16(3):169-82.
8. ปฐวี ปวกพรหมา, อลิสา นิตธรรม, ณัฐกฤตา ศิริโสภณ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน ในเขตตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารพยาบาลทหารบก* 2565;23(2):68-77.
9. ธนัญญา แสงคู่ย. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล่ำ จังหวัด สงขลา [วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต]. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ; 2562. 113 หน้า.
10. สุรพล สิริปยานนท์. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิชาการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม* 2563;4(8):85-102.

Factors Associated with Dengue Hemorrhagic Fever Prevention Behaviors of Village Health Volunteers in Thung Song Municipality, Nakhon Si Thammarat Province

Pawitra Tanawut, Suradej Samranjit

Faculty of Public Health, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand

Abstract

This research is descriptive research with the aim to study the relationship between attitude, resource sufficiency and having the skills to use resources, receiving advice from public health officials and dengue hemorrhagic fever prevention behaviors of village health volunteers (VHVs) in Thung Song municipality, Nakhon Si Thammarat. Samples were collected from 154 samples. The tool used was a questionnaire, divided into 4 parts: attitude towards dengue fever, resource sufficiency and having the skills to use resources, receiving advice from public health officers, and behavior for prevention and control of dengue fever. The reliability values were 0.874, 0.882, 0.929, and 0.952, respectively. Data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The correlation was determined by Pearson's correlation coefficient. Significance level was set at the 0.05. The results showed that most of the samples were female in the age range of 61-70 years, with an educational level below junior high school, and an average monthly income of less than 5,000 baht. They had been working as VHVs for 20 years or more. One hundred forty-three VHVs received training on dengue hemorrhagic fever. The attitude, resource sufficiency and having the skills to use resources, receiving advice from public health officers and dengue hemorrhagic fever prevention behaviors were at a high level. The correlation between attitude and dengue hemorrhagic fever prevention behaviors was at a high level ($r=0.533$, $p<0.05$). The correlation between resource sufficiency and having the skills to use resources was at a high level ($r=0.612$, $p<0.05$); and the correlation between receiving advice from public health officers and dengue hemorrhagic fever prevention behaviors was also at a high level ($r=0.652$, $p<0.05$).

Keywords: dengue hemorrhagic fever; personal factors; predisposing factors; reinforcing factors; enabling factors; dengue hemorrhagic fever; prevention behaviors; village health volunteers